



# DAAR WORDT OP DE STAL GEKLOPT



*Varkens in Nood*

# Daar wordt op de stal geklopt

---

## Inleiding

De natuur gaf zwangere varkens een krachtig moederinstinct, dat ze vertelt om vlak voor de bevalling een nest te bouwen. Met de voorpoten graaft ze dan een kuil in de aarde, die ze bedekt met zacht materiaal. Hierna trekt ze wat takken over de constructie heen, voor extra beschutting tegen regen en wind. Deze nesteldrang is stevig vastgelegd in het brein. Daar wisten zelfs eeuwen van domesticatie niets aan te veranderen; zeugen in de vee-industrie bouwen de mooiste nesten wanneer ze de beschikking hebben over geschikt materiaal.

De wet erkent dat het belangrijk is dat moedervarkens uiting kunnen geven aan hun instinct. Richtlijn 2008/120/EG van de Raad, Bijlage 1, Hoofdstuk 2, B3:

“In de laatste week vóór het werpen moeten zeugen en gelten over **voldoende en adequaat nestmateriaal** kunnen beschikken, tenzij zulks met de op het bedrijf gebruikte mengmestmethode technisch niet uitvoerbaar is.”<sup>1</sup>

In de vee-industrie is het bouwen van nesten echter onmogelijk. In de eerste plaats omdat zeugen niet de beschikking hebben over nestmateriaal. Bovendien zitten ze opgesloten in kraamboxen.

Om de aanstaande moeders en haar biggen te helpen, is Varkens in Nood een actie begonnen: zo veel mogelijk zeugen moeten met Sinterklaas een jutezak cadeau krijgen! [Met die ene jutezak of doek kan het varken haar nesteldrang \(enigszins\) bevredigen](#), en krijgen de biggetjes een zachtere en een wat meer comfortabele ondergrond dan de betonnen vloer die ze nu hebben. Een juten doek kost niet veel, voor slechts € 92,- kunnen er al 100 worden gekocht.

## Natuurlijk nestgedrag

In het wild leven zeugen met hun jongen samen in groepen. Eén tot vier dagen voor de bevalling verlaat een moedervarken de groep en zoekt een veilig plekje om een nest te maken. Biggetjes kunnen slecht tegen kou, vandaar dat het belangrijk is dat ze de eerste tijd goed warm blijven. Het varken maakt daarom eerst een kuil met haar voorpoten en haar sterke neus. Als ze tevreden is met het resultaat, zal ze de kuil bedekken en isoleren met zacht materiaal. Voor wat extra beschutting trekt ze vaak nog wat takken over de kuil. Vlak voor de bevalling zal de zeug het nest nog éénmaal van een afstandje gadeslaan, om het daarna te perfectioneren.



Figuur 1: Nest van een wilde zeug<sup>2</sup>



Figuur 2: wilde zeug met haar biggen in een nest<sup>3</sup>

In de laatste 24 uur voor de bevalling besteedt de zeug bijna al haar tijd aan het bouwen van een nest, vooral in de laatste 12 tot 6 uur voor de bevalling.<sup>4</sup>

## De zeug in de kraamstal

Varkens zijn duizenden jaren geleden gedomesticeerd. Men zou dus vermoeden dat zij andere behoeftes hebben dan wilde varkens. Om dit te testen voerde Alex Stolba, een onderzoeker aan de universiteit van Edinburgh, in 1978 een experiment uit waarin hij gedomesticeerde varkens terug bracht in hun natuurlijke leefomgeving.<sup>5</sup> Snel werd duidelijk dat de [varkens nog altijd hetzelfde gedrag vertoonden als wilde zwijnen](#). Ook tijdens een recent onderzoek aan het Varkens Innovatie Centrum, in het Proefcentrum Sterksel van de universiteit van Wageningen, [bouwde een zeug uit de vee-industrie van het aangeboden stro en de juten doeken een nest](#) dat heel erg leek op het nest van een wilde zeug.<sup>6</sup>



**Figuur 3: Zeug in Sterksel bouwt haar nest<sup>7</sup>**

Conclusie: zeugen hebben een intrinsieke behoefte om een nest te bouwen en zullen hier zo goed mogelijk naar streven.<sup>8</sup> Als een moedervarken geen nest kan bouwen, gaat ze vaak gestrest de bevalling in. Dit verstoort de hormoonbalans van de zeug, wat kan leiden tot een langdurige en moeizame bevalling. Krijgen zeugen nestmateriaal, dan zijn ze minder gestrest, bevallen ze sneller en wordt de partusduur verkort, wat het aantal doodgeboren biggen vermindert.<sup>9</sup> Volgens de onderzoekers van de EFSA (European Food Safety Authority) hebben moedervarkens zonder nestmateriaal een verhoogde hartslag, meer stress en een verminderd welzijn tijdens de geboorte.<sup>10</sup> EFSA en het Ongeriefrapport van Wageningen beoordelen het ontbreken van nestmateriaal als een belangrijk welzijnsprobleem.<sup>11,12</sup> Het maken van een 'kraambed' bevordert bovendien de hechting tussen de zeug en haar kleintjes.

## Waarom geen nestmateriaal?

Een belangrijke reden dat zeugen geen nestmateriaal krijgen, is dat varkensboeren domweg niet op de gedachte komen dat hun dieren dit nodig hebben. [Veel varkensboeren](#) denken dat het 'wilde zwijnen-gedrag' al uit het varken gefokt is. Zo verklaarde een varkensboer aan het TV-programma *EenVandaag* dat het DNA van varkens zo is aangepast, dat ze tevreden zijn met betonnen vloeren. Of er wordt gezegd dat varkens niet beter weten, dus er ook geen behoefte aan hebben.

Een andere reden is het afvoersysteem voor de mest. Als de zeug lang stro of ander organisch materiaal krijgt, zorgt dit voor verstoppingen in de roosters, de mestput, de mestkanalen en bij het afzuigen van de mest. Deze systemen zijn nog steeds niet aangepast aan het wettelijke vereiste dat de dieren afleidings- en nestmateriaal moeten krijgen. In de Europese richtlijn staat vermeld dat boeren geen nestmateriaal aan hoeven te bieden als het hierdoor het meststelsel vastloopt. In de praktijk maakt het overgrote deel van de varkensboeren gebruik van deze regeling, in plaats van dat het afvoersysteem wordt aangepast.

Richtlijn 2008/120/EG van de Raad, Bijlage 1, Hoofdstuk 2, B3: "In de laatste week vóór het werpen moeten zeugen en gelten over voldoende en adequaat nestmateriaal kunnen beschikken, tenzij zulks met de op het bedrijf **gebruikte mengmestmethode technisch niet uitvoerbaar** is."<sup>13</sup>

Ook zijn varkensboeren vaak niet op de hoogte van de voordelen die goed nestmateriaal biedt. Een minder gestreste zeug geeft meer levend geboren biggen en zal ook langer meegaan. En verder is het natuurlijk lastig voor de zeug om in de kraamtijd in een kraambox een nest te maken.<sup>14</sup>



**Figuur 4: Zeug in een kraambox (de montagebeugel voor het juten doek is leeg)**

## **Een goed alternatief is de jutezak**

Uit onderzoek gedaan in het Proefcentrum Sterksel blijkt dat het welzijn van een zeug aanzienlijk verbetert wanneer zij een juten doek als nestmateriaal krijgt. De zeug kan er een soort van nest van maken waardoor ze rustiger is, zowel voor als tijdens het werpen. Dit blijkt uit het feit dat de zeug minder vaak van houding wisselt en rustiger ligt. Het geboorteprocès verloopt hierdoor een stuk sneller.<sup>15</sup> Dit is belangrijk omdat er bij een langdurende geboorte meer kans is op biggen die in het geboortekanaal sterven en omdat de kwaliteit van de biest al binnen enkele uren afneemt.

Een boer kan de juten doek met behulp van een montagebeugel gemakkelijk vastmaken aan de kraambox, waarna de zeug er in kan wroeten en erop kan kauwen. Het risico dat de juten doek door de roosters valt wordt voorkomen door de bevestiging aan de kraamkooi. De montagebeugels vergen een redelijke investering, ze kosten ongeveer 12 euro per stuk. Wellicht heeft dat een afschrikkende werking op het gebruik van juten doeken als nestmateriaal.

Als de biggetjes zijn geboren, legt de boer de juten doek op de verwarmde plek in de kraamkooi. De doek ruikt naar hun moeder waardoor de kleintjes zich er toe aangetrokken zullen voelen. En dat is goed: ze slapen dan op een warme plek die niet te dicht bij hun moeder ligt, zodat het risico van doodliggen wordt verkleind.<sup>16,17</sup> Er zijn zelfs bedrijven die 10-30% minder doodgelegene biggen hebben door het ophangen van een jutezak.<sup>18</sup>

De kans dat de juten doek door de roosters valt en het afvoersysteem verstopt is minimaal. Juten doeken zijn dus uitermate geschikt voor het gebruik in de kraamstal.



Figuur 5: Biggen liggen op een juten doek

---

<sup>1</sup> <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0120&from=EN>

<sup>2</sup> <http://www.looduskalender.ee/en/node/22748>

<sup>3</sup> <http://www.britishwildboar.org.uk/index.htm?field.htm>

<sup>4</sup> Kemper, N., (2009), Nest-building behaviour in sows and consequences for pig husbandry. *Livestock Science* 124, 1-8

<sup>5</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=66FUsQ1IBaU>

<sup>6</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=gnlhx75UMfc>

<sup>7</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=gnlhx75UMfc>

<sup>8</sup> Koop, G; Eerdenburg, J.C.M. (2008) Natuurlijk moedergedrag bij de zeug en de expressie hiervan in de moderne zeugenhouderij: een literatuuroverzicht. Online beschikbaar via [dspace.library.uu.nl/handle/1874/32135](http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/32135)

<sup>9</sup> <http://www.nadis.org.uk/bulletins/stillbirths.aspx>

<sup>10</sup> EFSA (2007) Scientific report on animal health and welfare aspects of different housing and husbandry systems for adultbreeding boars, pregnant, farrowing sows and unweaned piglets. (Question No EFSA-Q-2006-28). [Parma]: European Food Safety Authority (EFSA journal, 527 annex). Online beschikbaar via [edepot.wur.nl/7579](http://edepot.wur.nl/7579)

<sup>11</sup> EFSA (2007) Scientific report on animal health and welfare aspects of different housing and husbandry systems for adult breeding boars, pregnant, farrowing sows and unweaned piglets. (Question No EFSA-Q-2006-28). [Parma]: European Food Safety Authority (EFSA journal, 527 annex). Online beschikbaar via [edepot.wur.nl/7579](http://edepot.wur.nl/7579).

<sup>12</sup> Leenstra, F.; Neijenhuis, F.; Bosma, B.; Ruis, M.; Smolders, G.; Visser, K. (2011) Ongerief bij rundvee, varkens, pluimvee, nertsen en paarden: eerste herhaling. Lelystad: Wageningen UR Livestock Research (Rapport / Wageningen UR Livestock Research, 456). Online beschikbaar via: [edepot.wur.nl/190225](http://edepot.wur.nl/190225)

<sup>13</sup> <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0120&from=EN>

<sup>14</sup> <http://www.prodromi.nl/succesfactoren-pro-dromi.pdf>

<sup>15</sup> Soede, N. M.; Bens, P.; Hoofs, A. I. J. (2011) Succesfactoren Pro Dromi. Wageningen: Wageningen UR. Online beschikbaar via [edepot.wur.nl/191511](http://edepot.wur.nl/191511)

<sup>16</sup> Soede, N. M.; Bens, P.; Hoofs, A. I. J. (2011) Succesfactoren Pro Dromi. Wageningen: Wageningen UR. Online beschikbaar via [edepot.wur.nl/191511](http://edepot.wur.nl/191511)

<sup>17</sup> [http://www.prodromi.nl/pro\\_dromi\\_easy\\_nesting.pdf](http://www.prodromi.nl/pro_dromi_easy_nesting.pdf)

<sup>18</sup> Hoofs, A. (2014-2015): Persoonlijke communicatie over onderzoek naar Pro Dromi, 2014-2015.